

IFJU SZIVEKBEN ÉLEK*

ADALÉKOK A NÉPI IRÓK MOZGALMÁNAK TÖRTÉNETÉHEZ

A Bartha Miklós Társaság 1925 áprilisától 1928 májusáig „féllegálisan” működött. Alapszabályait a hatóságok csak ekkor hagyták jóvá s így megkezdhette régóta tervezett akcióit; nagy tömegeket vonzó előadásait és a saját folyóirat kiadása is – formailag – elérhetővé vált. Díszes meghívó hirdette *I. nyilvános előadását* 1928 május 23-án este, a régi képviselőház üléstermébe. *A magyar demokrácia tartalma és törvényei* című előadást Szabó Dezső tartotta meg, „a faji öntudatra ébredt haladó magyarság számára.” Szabó Dezső előadása időben majdnem egybeesett *A magyar ifjúság Ady Endre ünnepségével* – május 19–20 –, ahol Szabó Dezső hasonló tárgyú beszédet mondott. Az ünnepség rendezésében s az ez alkalomra kiadott *Ifjú szivekben élek* című röpirat elkészítésében tevékenyen részt vettek a Társaság fiataljai.

Az 1928-as Ady-ünnepségről az egykorú híradások mellett már monografikus igényű tanulmányok is beszámoltak.¹ Néhány újonan előkerült dokumentum lehetővé teszi, hogy megismerjük az ünnepség szervezésének és lefolyásának pontos menetét s benne a Bartha Miklós Társaság szerepét.

1. Az 1928 május 19–20-i Ady-ünnepség

Eötvös-kollegista fiatalok – Balogh Edgár, Mohácsy Endre, Tóth Kálmán és Vass László – valamint Arady Zsolt, a szlovenszkói származású főiskolás cserkészvezető és a Diákok Házát képviselő Kertész Dániel voltak a kezdeményezők. (Balogh Edgár – aki ekkor még Kessler-Balogh Edgárként jegyezte írásait – a prágai egyetemről jött Budapestre

*Részlet a *József Attila és a Bartha Miklós Társaság* címen készülő tanulmányból.

¹Nagy Péter: *Szabó Dezső*. Bp. 1964. 431. – Balogh Edgár: *Hét próba*. Egy nemzedék elindul. Bp. 1965. 68–75. – M. Pásztor József: *Ady Endre eszméinek térhódítása az ifjúság soraiban az ellenforradalmi Magyarországon*. In: *Tegnapok és Holnapok árján*. Tanulmányok Adyról. Szerk. Láng József. Bp. 1977. 320–322. – Szabó Miklós: *Új elemek az értelmiségi ifjúság mozgalmaiban az 1920–1930-as évek fordulóján*. In: *A haladó egyetemi ifjúság mozgalmi Magyarországon (1918–1945)* Szerk. Szabó Ágnes. Bp. 1978. 150.

1927 decemberében, hogy szakdolgozatát elkészítse. Vass László ugyan-csak szlovenszkói bölcsészhallgató. Ekkoriban mindketten a Bartha Miklós Társaság tagjai.)

1928 márciusának első napjaira elkészült stencillel sokszorosított körlevelük – *Felhívás a magyar diákalakulatokhoz* – melyet „A tavaszra tervezett budapesti Ady Endre-ünnepség előkészítő tanácsa nevében” fogalmaztak

„Tervünk szerint – írják – az Ady Endre-ünnepség az új nemzedék most bontakozó új magyar öntudatának egyetemes jellegű megfogalmazása lesz. [. . .] A bennünk élő ifjú Magyarországot akarjuk kibontani, azt a szellemiséget, mely Ady Endre halhatatlan költészetéből életrevaló súlyos tanácsokat merített. *Meg kell már szólaltatnunk azt a népi eszmét, mely a zárt középosztály-öntudatot az ifjúságban a magyar munkás és paraszttömegekért való szociális felelősségérzettel olvasztja át és az új magyar öntudat gerincévé a faji mélységek talajos egészségét teszi.* Széles hatású ifjúsági mozgatóerővé kell tennünk azt a természeti magyar nemzeti érzést, mely a magyar nemzet és államiság jogi egységének széthullása ellenére is építő harmóniába fűzi össze négy világtáj egyetemes magyar ifjúságát.”

Az ünnepséget a diákalakulatokból delegált ezer tagú bizottság rendezi, védnökei pedig Magyarország, Csehszlovákia és Románia „tekintélyes vezéregyéniségei”. A műsorban való részvételre a tervek szerint Babits Mihályt, Bartók Bélát, Kodály Zoltánt, Mécs Lászlót, Molnár Imrét, Móricz Zsigmondot, Ódry Árpádot és Szabó Dezsőt kéri fel.

„Az Ady Endre ünnepség jelentősége ezek után megfontolóan hármas:

1. Tudatossá teszi az új nemzedékben azokat a népi szellemi forrásokat, melyekből a határokon innen és túl is, a kisebbségi területeken, az új magyar öntudat táplálkozik. [. . .] *Összekapcsolja az ifjúságot a magyar népi mélységekből feltörő irodalmi megújulás élő nagyjaival.* – Megsejteti műsorában a népi kultúra őszerejű ígérését.

2. A fiatalság gondolkodásának homlokterébe a szabad szellemi kutatás és a szociális haladás, az abszolút európai kultúrérdeklődés és a reális magyar sorsmegoldás parancsát állítja.

3. Elviselhetővé teszi a magyar szétszóródás szomorú tényét, mert *a befelé forduló népi magyarság jegyében* közös szellemi és munkairányzatba hozza össze minden államszervezet magyar ifjúságát.”² [Kiemelések: T. J.]

A felhívás megjelenése előtt a tervezett műsor résztvevőit a szervezők nem kérdezték meg, hajlandók-e szerepet vállalni az *Ady*-ünnepségen.

Közülük Szabó Dezső nyomban tiltakozott az Előörsben közzétett *Nyilatkozatában*:

„Kötelességemnek tartom tudatni az ifjúság rám figyelő részével és különösen azokkal, kikkel a Móricz Zsigmond ünnepet csináltam [1927. május 21—én – T. J.], hogy az ifjúság bizonyos elemeitől most rendezendő *Ady*-ünnepély ízlésem és akaratomon kívül történik s hogy ez az ünnepély nem azonos tartalmú azzal, amit *Ady* és én jelentettünk a magyarságnak. Budapest, 1928. márc. 12.”³

Szabó Dezsőnek bizonyára nem tetszett a szereplők névsora. Közülük Babits Mihály feltehetőleg az ő kérésére került le a listáról.

Illetékes helyen sem nézték jó szemmel a készülődést.

„Egy szakmájában neves, politikai magatartásában ósdi nyelvész-professzor idegesen felhívta a kollégiumot – írja Balogh Edgár – s kifogást emelt az ellen, hogy onnan dirigálják

² *Felhívás a magyar diákalakulatokhoz* [1928]. Először közölte Zolnai Béla: *Ady- emlékek I.*, 1959/1.sz. 63–64. - Ld. még Balogh Edgár: I. m. 69–71. – Zolnai Béla szegedi folyóiratában (Széphalom, 1928. május-június, 228.) közölte a következő hírt: „A magyar egyetemi ifjúság május elején országos *Ady*-ünnepséget rendez, amelyre meghívják az elhunyt költő szüleit is. Az ünnepségek szereplői: Oláh Gábor, Szabó Dezső, Szombathy Szabó István, Áprily Lajos, Juhász Gyula, Móricz Zsigmond, Babits Mihály és Ódry Árpád. Védnökök: Hegedüs Lóránt, *Ady* Lajos, Makkai Sándor, Benedek Elek stb.” E névsorból több név is kiválthatta Szabó Dezső tiltakozását. . .

³ Szabó Dezső: *Nyilatkozat*. Előörs, 1928. ápr. 1. 11.

az Ady-ünnepségeket. Tényleg: vendég voltam s Vass Laci is az, csehszlovák állampolgár, nem volt okos erőltetni a törékeny pallót.”⁴ (A professzor, Balogh Edgár szíves közlése szerint, Melich János volt.)

Az Eötvös-kollégiumból a Hid szerkesztőségébe költözött az ünnepség szervező bizottsága (minden bizonnyal április első napjaiban, mert csak a májusi szám ad hírt az előkészületekről).⁵ A folyóirat felelős szerkesztője és kiadója Hajdu Dénes volt.

„Tűző szemű, szívós székely – jellemzi Balogh Edgár –, s társai is ilyenek: a szótlan Csoma Jenő és a belső lánggal égő Gergely Pál. [. . .] Ők oldották meg a rendezés legkínosabb kérdését is, a pénzügyet. Javaslatukra a kívánt ezer rendezőtől személyenként egy pengő hozzájárulást kértünk. Ez kereken ezer pengő, olyan summa, amiből levelezés, nyomtatvány, terembér, koszorú, minden kikerülhet. A székelyeknek igazuk volt. Ezer diák hamarosan beküldte az ezer pengőt.”⁶

Az előkészületeket felgyorsította egy hivatalos helyről érkező durva támadás, melyet Berzeviczy Albert, a Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy Társaság elnöke intézett „a fenntartás nélküli Ady-kultusz” ellen. (Ady eszméinek terjedését jelzi, hogy már az úri Magyarország sem meri nyíltan elvetni, csupán fenntartásait hangoztatja!) Április 22-én, a Kisfaludy Társaság LXXXI. ünnepélyes közülésén elmondott beszédében főleg két dolgot kifogásolt. Legveszedelmesebbnek tartotta azt a szemléletet,

„. . . amely Adyt mint valóságos irodalmi Messiást állítván oda, az egész, őt megelőző irodalomtól való elszakadást hirdeti s a magyarság egész szellemi jövőjét Adyra és csak Adyra akarja fölépíteni.”

⁴ Balogh Edgár: I. m. 73.

⁵ Hid, 1938. május; a folyóirat hátsó borítója belső oldalán.

⁶ Balogh Edgár: I. m. 73. Az ünnepség hatósági engedélyét – Csorba Géza közbenjárására – Bajcsy-Zsilinszky Endre szerezte meg. Ld. Gergely Pál: *Az első budapesti Hid című folyóirat emléktárából*. It. 1979/3. 609.

Az Ady-kultusz másik nagy veszélye a Nagy-Magyarország bővítésében élő előadó szerint: e tanok jelentkezése az utódállamokban. Szerinte Erdély és a Felvidék új urai azért támogatják feltűnő jóindulattal az Ady-kultuszt, mert

„... nekik iskoláikban a magyar ifjúságot csak az Ady jól megválogatott verseire kell rátanítaniok, hogy az megutálja azt a régi Magyarországot, amelytől a sors elszakította őt és amelybe, ha Adynak hitelt ad, valóban nincs semmi oka vissza vágni. Hiszen a nagynak ismert magyar költő hirdeti, hogy a régi, nagy Magyarország basák uralma volt, urak gazsága, elnyomatás és rabság: örüljön hát az elszakadt magyar, hogy most új urakat kapott!”⁷

Nem feladatunk e kérdés kapcsán a román királyság és a csehszlovák köztársaság nemzetiségi politikájával foglalkozni. Az azonban tény, hogy Csehszlovákiában a hitleri megszállásig legális kommunista párt működött s Romániában is megjelenhetett tizenöt éven át a Korunk! Berzeviczy támadását röpiratban utasította vissza – saját érveit helyenként túlzóan előadva – az Ady-ünnepséget szervező magyar ifjúság.

Az ünnepség röpiratát Balogh Edgár és Hajdu Dénes szerkesztette.

„Tömöríteni akartuk Magyarországról mindazokat – írja Balogh Edgár – akik őszintén és félreérthetetlenül a nép, népiesség, népi irodalom mellett állanak ki, s Ady tanítását fogadják el vezérlő fonálnak. Ugy tudom, ez a kötet lett is az új irányzat első gyűldéje. Egyik szerzőnek még nem sok köze volt a másikhöz, úgy kellett Kodolányi Jánost Pestről, Erdélyi Józsefet Pápáról, Féja Gézát Esztergomból, Juhász Gyulát Szegedről belevezetni, megnyomni, közös nevezőre hozni.”⁸

Ennek a „belevelezésnek” s egyben az ünnepség megszervezésének, előkészületeinek fontos dokumentuma Balogh Edgár Györy Dezsőhöz – 1928 május 10-e körül – írt levele, melyet teljes egészében közlünk:

⁷ Berzeviczy Albert: *Elnöki megnyitó beszéd* (1928 április hó 22-én) In: A Kisfaludy Társaság Évtapjai. U f. 57. köt. 1924–1928. Bp. 1928. 121–122.

⁸ Balogh Edgár: I. m. 73–74.

„Kedves Dodó

Szabó Dezső kívánsága szerint Te nem az első, hanem a második estén adsz elő. Végleges műsor:

Május 19. ¹/₂ 6-kor az Országház régi épületében: *Oláh* Gábor beszél, *Tóth* Aladár és *Szentimrei* Jenő előad, *Hegedüs* Gyula Ady-verseket szaval.

Május 20. Felvonulás a sírhoz. Délután diákgyűlés, este: a Zeneakadémián:

1. *Kodály* gyermekkora
2. *Ódry* szaválata
3. *Juhász* beszéde
4. *Medgyasszay* Ady-Bartók nótái

*

5. *Székelyhid*y Kodály-kuruc nótái
6. *Győry* Dezső az új nemzedék Adyn és a kisebbségi sorson keresztülhajtott öntudatáról, ifjúság programja
7. *Ódry* szaval Adyt
8. *Basilides* M. Kodály-népdalai

*

(ha útlevelet kap: *Mécs* is elszavalja A szétszóródás után című versét:)

*

Tehát:

teendőid:

1. a röpiratba a cikket *sürgősen* küldeni. Szabó Dezső kívánságára „a Magyar Falu” című versed (áldja Isten érte Décsy Alit, aki nekem először megmutatta!) lesz bent a röpiratban. *De cikk is kell.*

2. Egyetemes ifjúsági összefoglaló, dübörgő, véres-nagy, kemény programot kell adnod az estén. Fel is lehet olvasni, állva. Ez a beszéded az est legjelentősebb pontja lesz. De nagyon kérlek: teljes nyíltsággal beszélj, mert úgy jársz, hogy

mindenki azt magyarázza aztán az új magyar arc kívánságába bele, amit akar.

A rendezésnél:

3. Simándy cikkét!!! Röpiratba.

4. Törkölyt rábírní, hogy *feltétlenül* eljöjjön!!! Ma megy hozzá levél is.

5. A csehszlovákiai diákok lejövetele!!! Tett valamit *az öcséd?*

Talán *hírlapi úton* szólítsa fel Törköly szenátor úr a diákokat, hogy aki teheti, jöjjön!!! Öcséd jöjjön! Más *gömöri* is. Dobossy is, stb.

12.-én utazom vissza Prágába, az Ady-ügyét jó kezekre hagytam. Hajdu Dénes az ügyvezető elnök. De jó volna, ha néhány nappal előbb jönnél – és segítenél! (Ha kell, kulik is vagyunk!?)

Szabó Dezsőnek különben elvittem új kötetedet, most szinte rajong érted. A magyar falu verset különösen *nagyon* dicséri.

A röpiratban *Móricz* Zsigmond cikke lesz a központ.

A Híd – elsején megjelenik. *Pontos* lap, húsvét előtt is a nyomda okozta a késést. Tehát: a *júniusi* szám lehet csak a határozottan szlovenszkói! Közben Te is itt leszel.

A Kosztolányi-turné ügyében *távíratozz* (háromszor alá-húзва!), van-e fix engedély?

Ölel Edgár.”⁹

A levél címzettje *Győry Dezső* (Rimaszombat, 1900–1974 Budapest), a Monarchia felbomlása utáni első évtized második felének legnagyobb hatású magyar költője. Csehszlovákiában írott verseivel, melyek közül a legfontosabbak kötetbe sorozva *Új arcú magyarok* címmel 1927-ben jelentek meg, az utódállamok útkereső fiatalságának életérzését expresszív, az Ady-hatást vállaló és egyúttal azon túl is lépő hangon szólaltatta meg. Híres verse hasonló pályát futott be, mint az utána következő nemzedékből Jankovich Ferencé (*Sej, a mi lobo-gónkat*). Ahogy ez utóbbi az 1945–1949-ben induló fiatal költők, úgy

⁹ A tintával írott levelet Győry Dezsőné és Balogh Edgár engedélyével közlöm. Segítségüket ezúton is köszönöm.

Győry Dezsőé az 1925–1930 közöttiek generációs jelentkezésének szimbóluma lett. A párhuzamot továbbvive: nemcsak a költőket, hanem mindkét korszak haladó, javarészt népi származású – és a nép felé forduló – értelmiségi fiataljait is e két költemény szállóigévé vált szavaival jelöljük (*Új arcú magyarok*, illetve a *Fényes szellők* nemzedéke). A két költő élete további párhuzamokat is kínál, de ez már túl messze vezetne témánktól.

Az Ady-ünnepség idején, 1928 májusában még kevesen ismerték Magyarországon Győry Dezső költeményeit. Az idézett levélből kiderül, hogy Balogh Edgáré az érdem azok „csonkahazai” meghonosításában. Valószínűleg ő békítette meg Szabó Dezsőt is, aki annyira „megbékült”, hogy mindkét est vezérszónoka lett. Megbékülésének történetét maga mondja el második *Tavaszi levelében*:

„Egy csoport jóhízemű, jövő felé ébredt, lelkes diák elhatározta, hogy megrendezi az egyetemes magyar ifjúság Ady-ünnepélyét. Hogy mintegy az új magyarság tiltakozása és fogadalma legyen ez az ünnep. Tiltakozás a bűnös múlt felé, fogadalom egy emberibb és magyarabb jövőre. Első mozdulata egy egészen más, új életnek.

És szegény fiúk, ötvenpercentes apák és egy „nebántsuk egymást” kor folytatásai mindjárt botorkáltak is ehhez az „új élethez” egy magyarul furcsa kezdetet. Abból a becsületes szándékból indulva ki, hogy ez az Ady-ünnep a „magyar egység” ünnepe legyen: felkérték Túlrohdadt Jenőt, Nyüves Renét, Férges Bendeguzt, Gennyes Gábort és Fisztulás Ferencet a közreműködésre. Azzal a beteg apáktól örökölt jól kipróbált öngyilkos „liberálizmussal”: hogy az „új magyar élet” kezdetében minden magyar halál képviselve legyen.

Aztán eljöttek hozzám is. Mert minden kiátkozás, agyonhallgatás és rágalom dacára: ha a magyar jövőről beszélnek, nem lehet kikerülni az én nevemet. Én megtagadtam a nevem és a szavam tőlük. Ezt mondtam nekik:

– Én a magyar jövőnek egy egészen új, minden részében egységes képletét jelentem. Engem úgy kell elfogadni, mint egy vallást: *száz percentben, minden tételemmel s összes tanításaim egész lelki atmoszférájával*. Én új magyar dogmát, új discip-

línát és új hierarchiát jelentek. Aki egyetlen tételelem tagadja: az ellök egészen, aki egyetlen tanításom nem akarja: az harcol egész rendszerem ellen. Aki velem akar jönni, annak csak egyedül én lehetek gondolkodó feje és mozdító akarata. *Új történelmi szuggesztíót, új kort nem lehet teremteni egy olyan szolidaritással, melyben mindenki azt akar, amit akar, és azt beszél, ami szájára jön. [. . .] A fiúk elmentek tőlem. Aztán visszajöttek. Most már az én ígéim szerint jöttek. Belátták: hogy egy esedékes történelmi megújuláshoz mindig csak egyetlen lehető út vezet. És ezt az egyetlen utat nem lehet elkerülni azoknak: akik akarják a megújodást.*¹⁰

(Győry Dezső hagyatékában megtalálható a *Felhívás a magyar diákalakulatokhoz* egy példánya, Balogh Edgár következő megjegyzésével: „Szabó Dezső a körlevélnek nagyon örült.”)

Balogh Edgár idézett levele szerint május 19-én Oláh Gábor beszéde nyitotta volna meg az ünneppsorozatot. A néhány nappal később nyomott plakát már Szabó Dezső előadását hirdeti (a magyar fiatalság hivatásáról).¹¹ Érdemes összehasonlítani a védnökök új névsorát. A

¹⁰ Szabó Dezső: *Tavaszi levelek*. Második levél: *Az ifjúsághoz*. Előörs, 1928. máj. 20. 9. Bajcsy-Zsilinszky Endre elhatárolta magát Szabó Dezső szélsőségesen individualista nézeteitől, a cikkhez fűzött jegyzetében: „Szabó Dezső e cikkével nem minden részletében értünk egyet. (A szerkesztő.)”

¹¹ A nagyalakú, 93 x 63 cm-es plakát a Phöbus nyomdában készült. Szövege a következő:

A MAGYAR

IFJUSÁG

ADY ENDRE

ÜNNEPSÉGE

Rendezti 1000 diák!

Védnökség: Bartók Béla, Kodály Zoltán, Rudnay Gyula (Budapest), Ady Lajos, Oláh Gábor (Debrecen), Zolnai Béla (Szeged), Benedek Elek, Kemény János (Erdély), Törköly József (Csehszlovákia)

Az ünnepség sorrendje:

Május hó 19-én, szombaton d.u. 6 órakor ifjúsági kongresszus a régi Országház termében (a Nemzeti Múzeum mellett)

Felhívásban felsoroltak közül hiányzik Babits Mihály, Mécs László, Molnár Imre és Ódry Árpád. Szabó Dezső idézett dörgedelme „Túlrohadht Jenő” és társai ellen minden bizonnyal legfőképp Babitsnak szólt!

1928 május 19-én este 6 órakor tehát Szabó Dezső előadása hangzott el a régi Országházban, a magyar fiatalság hivatásáról. A feltehetőleg rögtönzött előadás főbb gondolatait megtaláljuk a már említett 2. számú *Tavaszi levélben*. A Népszava tudósítása szerint

„A magyar paraszt méltatásával kezdte Szabó Dezső előadását. Azután gúnyosan ostorozta a magyar középosztályt, amely mindig a hatalom szolgálatába szegődik és arra az eredményre jutott, hogy *a magyarság életformája csak a széleskörű demokrácia lehet*. [...] A demokráciának sietni kell, mert körülöt-

S Z A B Ó D E Z S Ő

előadást tart a magyar fiatalság hivatásáról *Hegedüs Gyula* és *Szokolayné Tompa Márta* szaval, *Tóth Aladár* (Budapest) és *Szentimrey Jenő* (Kolozsvár) előadást tart a magyar megújulásról

Május 20-án de. 11 órakor az Ady-fejfa megkoszorúzása a Kerepesi temetőben. Beszédet mond: *Juhász Gyula*. Koszorút helyeznek el az egyetemi városok, az erdélyi és csehszlovákiai diákküldöttségek

Május 20-án este 1/2 9 órakor a Zeneakadémia nagytermében

A D Y – E S T

Szerepelnek: *Szabó Dezső* megnyitó beszéddel, *Székelyhidú Ferenc* Kodály-dalokkal, *Ódry Árpád* Ady-interpretációval, *Basilides Mária* Bartók és Kodály Ady-dalaival, *Győry Dezső* a fiatalság programjával, *Kósa György* zongoraszámmal, *Mécs László* saját verseivel.

Jegyek 1–3 pengőért kaphatók a HID kiadóhivatalában, (levélben is megrendelhetők) Budapest, VI., Hajós ucca 17. I. 2., továbbá a Zeneakadémia portásánál, minden könyvkereskedésben és hangversenyirodában. Az ünnepség napján a HID kiadásában röpirat jelenik meg, amelyben a legkiválóbb írók adnak jövőbelátó útmutatást az ifjúságnak és megjelölik a teendőit az öntudatra ébredt új nemzedéknek ára 1.–pengő. (A plakátot ld. a Petőfi Irodalmi Múzeum könyvtárában.)

tünk már mindenütt parasztdemokrácia van és jaj, ha elkésünk!” Éles szavakkal ostromozta ezután „Klebelsberg nacionalista potermkinkultúráját”, felríván neki, hogy „„*a magyar tetvek tanulmányozására díszes hajlékba hívjuk az idegen tudósokat* [célzás a tihanyi Halbiológiai Intézetre – T. J.], *míg a pesti barakkiskolában, tanítás közben patkányok rágják a szegény gyerekek lábát.*„ Beszéde végén kijelentette: „itt csak a demokrácia segíthet!” A tudósító szerint „Az a tomboló lelkesedés, amellyel a termet betöltő diáksereg Szabó Dezső kurzust-ostorozó megállapításait, gúnyos megjegyzéseit fogadta, jele annak, hogy a magyar ifjúság szeméről is kezd lehullani a hályog és látja, hogy a kurzustól nem várhat semmit, csak a demokráciától.”¹² [A Népszava kiemelései.]

Szabó Dezső – ekkori titkára, Farkas Nándor szerint – az ünnepség során fel is esketett tizenkét „diák-apostolt” Ady nevében – saját tanaira.¹³ Talán ez a Szabó Dezsőre oly jellemző pózolás (és a beszéd feltételezhető antiszemita kitételei) váltották ki a Magyarország tudósítója, Szabó Lőrinc bíráló szavait:

„...*az ifjúságnak nagyon meg kell válogatni, kikért és miért lelkesedik.*” A szombatesti ünnepen elhangzott „... sok felelőtlen kijelentés, olcsó gúny, fölösleges önreklám, jelentkezett a feladatoknak olyan lekicsinylése és valami olyan általános

¹² Szabó Dezső előadása a demokráciáról. Népszava, 1928. máj. 20. 15. – ld. még Dóczy Jenő: *Ady és a mai ifjúság*. Magyarság, 1928. máj. 20. 29. – Jancsó Béla: *Szabó Dezső beszédei a magyar ifjúság Ady-ünnepén*. Erdélyi Helikon (Cluj-Kolozsvár) 1928. jún. 155–156.

¹³ Farkas Nándor: *Epizódok Szabó Dezső életéből*. Gépírat, é.n. 23.l. (Petőfi Irodalmi Múzeum könyvtára.) Az eseményről Szombathy Viktor egykorú tudósítása is megemlékezik: „Megható záróakkorddal végződött az ünnepség: Szabó Dezső előtt tizenkét lelkes fiatalember tett fogadalmat az új nemzeti ideológia szolgálatára.” *Ezer diák Ady-ünnepé Budapesten*. Prágai Magyar Hírlap, 1928. máj. 23. 4., továbbá a losonci cserkészújság névtelen – feltehetőleg Győry Dezsővel azonos – tudósítója: *Az ifjúság virágai Ady Endre sírján*. A Mi Lapunk, 1928. jún. 114. – Vö. Nagy Péter: I.m. 431.

politikai iskolázatlanság is, ami már a veszélyes naivitás határán jár. Az ifjúságnak vigyázni kell, hogy a lázas szavak el ne ködösítsék előtte az igazán reális feladatokat s *vigyázni kell szavaira az ifjúság bátor író-vezérének is, hogy amikor az országot kritizálja, tegye azt úgy, hogy ő is kibírja az ország kritikáját.*"¹⁴ [Kiemelés: T. J.]

A régi képviselőház üléstermében megtartott szombatesti ifjúsági kongresszuson Tóth Aladár és a Kolozsvárról jövő Szentimrei Jenő tartott még előadást a magyar megújulásról, majd Ady-verseket szavalt Hege-düs Gyula és Szokolayné Tompa Márta.

Másnap, május 20-án délelőtt 11 órakor a Kerepesi temetőben a költő sírjánál folytatódott az ifjúság Ady-ünnepsége. Juhász Gyula, az ünnepi szónok „az elszakított részek megbízásából” tartott beszédében a Népszava szerint a következőket mondotta:

„Vezérlő fejedelem, Ady Endre. Elhoztam ide hozzád e gyönyörű májusi napon a te életed értelmét, az új magyar ifjúságot, amelynek szívében te halhatatlanul élsz. Ez a fiatal-ság Martinovics kivégeztetésének napján jött el, mert *Martinovics és társai álmodtak először öntudatosan egy magyar demokráciáról.* Fiúk, tegyetek fogadalmat, hogy a magyar haladás termő televényévé teszitek ezt a földet.”¹⁵

Ezután a diákok megkoszorúzták Ady kopjafás sírját. A debreceni Ady Társaság nevében Kardos Pál, a prágai, brünni és pozsonyi diákok képviselőjében pedig Jócsik Imre helyezte el a koszorút; utóbbi a következő szavakkal:

„Fiúk, higgyetek a magyar haladásban, a magyar demokrácia diadalában!”

Este a Zeneakadémián a demokrácia követelésének jegyében fejező-dött be az ünnepségsorozat. Szabó Dezső második előadásában is pel-lengérré állította a „neonacionalizmus bolondgombáját.” Magyaror-szágon, mondotta,

¹⁴ [Szabó Lőrinc] (Sz – ó L – c): *A keresztény ifjúság Ady-ünnepé.* Magyarország, 1928. máj. 22. 10.

¹⁵ *A magyar diákság Ady sírjánál. Szabó Dezső előadása a Zene-akadémián.* Népszava, 1928. máj. 22. 5.

„... a hazafiság cégére alatt a legbecstelenebb csalás folyt és „a nemzetfönntartó elemet” a magyar parasztság tartotta fön, amelyet mindenünnen kirekesztettek. *A jövendő Magyarország csak a paraszt demokráciáján épülhet föl.* Nálunk kell megszületni egy olyan új demokráciának, amely a múlt szervezetlen demokráciájával szemben az anyagi fejlődést és a szociális igazságot fogja jelenteni.” [Kiemelés: T. J.]

Ezután Juhász Gyula felolvasta néhány költeményét, Basilides Mária és Kósa György zongoraművész Ady Endrének Bartók és Kodály által megzenésített verseit adták elő, Baló Elemér és Szokolayné Tompa Márta pedig Ady-verseket szavalt.¹⁶ Végül Györy Dezső ismertette a magyar ifjúság programját s a Berzeviczy-féle vádakra is megfelelt. Beszédének fontosabb részeit a fennmaradt kézirat alapján közöljük:

„A magyar ifjúság nevében kell áldoznom a vátesznek, annak a magyar ifjúságnak a nevében, amelyik már öutánna jött s most négy országból gyülik össze. [. . .] Fogom a kezembe végeztetett zászlót és meghajtom a sír előtt, hogy aztán felemeljem a jobb magyar jövö elé, hittel, megszenvedett tanulságosan és fölemelő szeretettel. Mert Ady Endrét a magyar fiatalság csak úgy ünnepelheti, ha nem feneklik meg a hozsanázásba, ha nem marad még az ő emlékénel sem, hanem tősgyökeres ragaszkodással a magyar múlt szépségeihez és minden életjelentő hagyományához, áldozó szívvel Hozzá, az elkövetkezendő idők új keresztelő Jánosához, tehát minden elmúlt magyar érték egyenes és szerves leszármazása és folytatásaként, de új arccal, új akarattal, új cselekedetekkel egyengeti lábát a mai Európa magyar országútjainak. *Mi itt nem megállunk, de továbbindulunk.* Várjuk a megtermékenyülést, hogy a magyar kultúrából olyan világraszóló csoda bontakozzon ki, mely megváltást jelent az egész fehér kultúrára.

¹⁶ U.o. ld. még: A Reggel (1928. máj. 21. 6.). Magyarság (1928. máj. 22. 10.), Magyar Hírlap (1928. máj. 22. 7.) Pesti Napló (1928. máj. 22.10.), A Nap (Bratislava-Pozsony, 1928. máj. 22. 5.) és a Széphalom (Szeged, 1928. július-augusztus, 308.) híradását az ünnepségről.

[. . .] **Higgyétek el nekünk, akik a kisebbségi sors keserű kenyerét megkóstoltuk, hogy akármennyire nehéz is volt, akármennyire szívszakasztó is volt a sors akaratát tudomásul venni, a mi lelkünkben kárpótlás is adatott érte: a szenvedésben megedződött a lelkünk, megizmosodott és szélesebb, emberibb lett minden szeretetünk. És a magyar faj arcán minden szép új vonás gazdagító erőt jelent! Közelebb jutottunk az élet nagy problémáihoz, tanultunk tanulságokat[,] szenvedtünk szenvedéseket, túrtunk túréseket: de közelebb jutottunk a magyarság nagy rezervoárjaihoz, a magyar faluhoz, a magyar gyárrakhoz, a magyar műhelyekhez és a magyar iskolások lelkéhez. Megláttuk, hogy csak ezekért van minden magyar erő, szépség és igazság. Négy országba szétszórt magyarságban mozdul a láthatatlan életfolyamat a népi megújulás után és imádságszerű szavak buggyannak már fel a próféták ajkán a falusi rög, a földtúró egészség és az ázott mezők tisztasága után.” [Kiemelés: T. J.]**

A beszéd befejezésében Győry Dezső mintegy kitágítja híres szimbólumát, a Kisebbségi Génuszt:

„. . . bennünk a magyar Génusz új mozdulatokra készülődik és dadogó szavaink már keresik a varázsigét, amiben megtaláljuk és megmondhatjuk őt. [. . .] Így indul el a magyar fiatalság a megújulás felé.”¹⁷

A Balogh Edgár által kért „dübörgő, véresen nagy” program tehát az Adyból kiinduló – pontosabban: továbbinduló – népi megújulás. Tudomásunk szerint ezt így, ilyen sarkítva fogalmazva a rimaszombati költő mondta ki először.

TASI JÓZSEF

¹⁷ Kézirat, Győry Dezsőné tulajdona. Győry Dezső beszédét részletesen ismertetik a csehszlovákiai magyar nyelvű lapok; ld. a 13. sz. jegyzetet. Győry Dezső egy héttel később az Ady-ünnepség hangulatát tükröző verset közölt a Prágai Magyar Híralpban (1928. máj. 27. 4.), *Fiatal magyar pásztorok* címmel. Idézzük a vers első szakaszát és befejező sorait: „A dunatáji Betlehem körül / sürgünk-forgunk felrázott pásztorok, / halleluja (most szülik őt. / kiáltja száz torok. [. . .] – testvér, vigyázz: / sunyítanak / az új Heródések!”